

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi **LUONNOS**

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annettua lakia, rajavartiolaitoksen hallinnosta annettua lakia, pakkokeinolakia, poliisilakia, henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annettua lakia ja tuloverolakia.

Esityksessä ehdotetaan, että Rajavartiolaitos saisi toimivaltuuden estää ja selvittää rajavalvonnan, Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan tai Rajavartiolaitokselle säädetyn valvontatehtävän suorittamisen yhteydessä ihmiskaupparikoksia ilman liityntää laittoman maahantulon järjestämiseen. Nykyisin Rajavartiolaitos tutkii vain sellaisia ihmiskaupparikoksia, jotka liittyvät laittoman maahantulon järjestämiseen.

Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluviin rikoksiin ehdotetaan lisättäväksi rajavalvonnan, Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan tai Rajavartiolaitokselle säädetyn valvontatehtävän suorittamisen yhteydessä havaittu rahanpesurikos silloin, kun epäillyn rikoksen esirikos on Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluva rikos taikka kätkemisrikoksen esirikos eli varkaus-, kavallus-, ryöstö-, kiristys-, petos-, kiskonta- tai maksuvälinepetosrikos. Kätkemisrikoksia Rajavartiolaitos saisi jatkossa estää ja selvittää vastaavasti kuin rahanpesurikoksia eli rajavalvonnan, Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan ja Rajavartiolaitokselle säädetyn valvontatehtävän suorittamisen yhteydessä.

Televalvonnan, muun peitellyn tiedonhankinnan kuin peitellyn tiedonhankinnan tietoverkossa ja henkilön teknisen seurannan toimivaltuuksien rikoksen estämiseksi ja selvittämiseksi ehdotetaan laajenevan kaikkiin sellaisiin Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluviin rikoksiin, jonka enimmäisrangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, lukuun ottamatta virka- ja sotilasrikoksia, laittoman maahantulon järjestämiseen liittyvää panttivangin ottamista sekä rajavartiioviranomaiseen kohdistuvista rikoksista virkamiehen väkivaltaista vastustamista, törkeää lahjuksen antamista ja yleisvaarallisia rikoksia.

Rajavartiolaitokselle ehdotetaan yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan ja yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston toimivaltuuksia. Päätöksen näiden toimivaltuuksien käytöstä tekisi keskusrikospoliisin päällikkö. Toimenpiteet toteuttaisi tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu rajavartiomies.

Lisäksi Rajavartiolaitokselle ehdotetaan oikeutta toteuttaa ohjattua tietolähdetoimintaa. Tietolähdetoimintaa saisi toteuttaa paitsi rikosten estämiseen ja selvittämiseen myös rajaturvallisuuden ylläpitämiseen liittyvien tehtävien hoitamiseksi merkityksellisten tietojen vastaanottamiseksi.

Rajavartiolaitoksen hallinnosta annettuun lakiin, pakkokeinolakiin, poliisilakiin, henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annettuun lakiin ja tuloverolakiin tehtäisiin ehdotetuista toimivaltuuksista johtuvat muutokset.

Esitys toteuttaa pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman tavoitteita rikostorjunnan ja ihmiskaupan torjunnan tehostamiseksi.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.8.2025.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
1 Asian tausta ja valmistelu	3
1.1 Tausta	3
1.2 Valmistelu	3
2 Nykytila ja sen arviointi.....	3
2.1 Nykytila.....	3
2.2 Nykytilan arviointi	3
Tietolähdetoiminta	3
3 Tavoitteet	5
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	5
5 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot.....	5
6 Lausuntopalaute.....	5
7 Säännöskohtaiset perustelut.....	5
7.1 Laki rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa.....	5
7.2 Laki rajavartiolaitoksen hallinnosta	8
7.3 Pakkokeinolaki.....	8
7.4 Poliisilaki	8
7.5 Laki henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa.....	8
7.6 Tuloverolaki.....	8
8 Lakia alemman asteinen sääntely	9
9 Voimaantulo	9
10 Suhde muihin esityksiin.....	9
11 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys	9
LAKIEHDOTUKSET	9
tuloverolain 92 b §:n muuttamisesta	9
RINNAKKAISTEKSTIT	10
tuloverolain 92 b §:n muuttamisesta	10

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

1.2 Valmistelu

Sisäministeriö asetti 1.3.2023 hankkeen Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain muuttamiseksi arviomuistion pohjalta. Hankkeessa arvioidaan Rajavartiolaitoksen tutkintaoikeuden rajattua laajentamista ihmiskaupparikoksiin ja rahanpesurikoksiin. Salaisista tiedonhankinta- ja pakkokeinoista arvioidaan erityisesti televalvontaa, peiteltyä tiedonhankintaa ja ohjattua tietolähteen käyttöä.

Hallituksen esitys on valmisteltu sisäministeriön rajavartio-osastolla virkatyönä. Hallituksen esitysluonnos oli lausuntokierroksella 29.10.–10.12.2024. Sisäministeriö pyysi lausuntoa seuraavilta tahoilta, joista tähdellä (*) merkityt antoivat lausunnon: Ahvenanmaan maakunnan hallitus*, eduskunnan oikeusasiamies*, Electronic Frontier Finland - Effi ry*, Elinkeinoelämän keskusliitto*, Helsingin hovioikeus, Helsingin käräjäoikeus*, Helsingin poliisilaitos*, Ihmisoikeusliitto, Julkiset Oikeusavustajat ry, Juristiliitto - Juristförbundet (rek. Suomen Lakimiesliitto - Finlands Juristförbund ry)*, keskusrikospoliisi*, liikenne- ja viestintäministeriö*, liikenne- ja viestintävirasto*, Maanpuolustuksen Henkilökuntaliitto MPHL ry, oikeusministeriö*, Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry, Poliisihallitus*, Poliisin ja Rajan henkilöstö JHL ry, puolustusministeriö*, pääesikunta, Päälystöliitto ry*, Rajaturvallisuusunioni ry, sisäministeriön poliisiosasto, Suojelupoliisi*, Suomen Asianajajaliitto*, Suomen Konepäälystöliitto SKL ry, Suomen Poliisijärjestöjen liitto, Suomen Syyttäjäyhdistys ry*, Suomen tuomariliitto ry, Suomen Yrittäjät, Syyttäjälaitos*, Tietoliikenteen ja tietotekniikan keskusliitto FiCom ry*, Tietosuojavaltuutetun toimisto, Tulli*, ulkoministeriö, Upseeriliitto ry*, valtioneuvoston oikeuskansleri*, valtiovarainministeriö* ja yhdenvertaisuusvaltuutettu*. **Lausuntokierroksen päätyttyä sisäministeriö pyysi helmikuussa 2025 valtiovarainministeriöltä täydentävää lausuntoa esitysluonnokseen lisätystä ehdotuksesta tuloverolain muuttamisesta.**

Hallituksen esityksen valmisteluasiakirjat ovat saatavilla valtioneuvoston hankesivuilla osoitteesta valtioneuvosto.fi/hankkeet tunnuksella SM002:00/2023.

Lausuntojen sisältöä käsitellään esityksessä jäljempänä.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Nykytila

2.2 Nykytilan arviointi

(...)

Tietolähdetoiminta

Tietolähdetoiminta on salainen tiedonhankinta- ja pakkokeino, jolla on tärkeä merkitys vaativien rikosasioiden estämisessä ja selvittämisessä. Tietolähdetoimintaa ei monissa tapauksissa ole mahdollista korvata jollain toisella salaisella tiedonhankinta- tai pakkokeinolla. Toisin kuin muissa salaisissa tiedonhankinta- ja pakkokeinoissa, tietolähteen ohjattua käyttöä ei ole lainsäädännössä sidottu esimerkiksi perusterikoksiin tai rikoksen vakavuuteen.

Rajavartiomiehet kohtaavat ihmisiä rajatarkastus- ja rikostorjuntatehtävissä. He ovat yleensä ensimmäisiä viranomaisia, jotka kohtaavat ulkomaalaisen tämän tullessa maahan. Ensimmäisen viranomaiskosketuksen myötä voi syntyä tiedonantajasuhde, joka myöhemmin kehittyy tietolähdetoiminnaksi.

Tietolähteiden avulla voidaan saada tietoa sellaisista asioista, joista tiedon saaminen muutoin olisi varsin haasteellista, esimerkiksi ihmisten salakuljetuksesta, vapauteen kohdistuvista rikoksista, asiakirjaväärennyksistä, rikollisorganisaatioista ja rahan liikkeistä Rajavartiolaitoksen tutkittaviin rikoksiin liittyen. Tietoa voidaan saada myös muusta vakavasta rikollisuudesta, kuten lähtömaan sotarikoksista, terrorismista ja Suomeen palaavista vierastaistelijoista. Jälkimmäisen kaltaisen tiedon Rajavartiolaitos välittää niin keskusrikospoliisille kuin Suojelupoliisille tai asianomaiselle poliisilaitokselle. Rajavartiolaitos on siirtänyt muille esitutkintaviranomaisille myös paljon tietolähteiltä saatua vakaviin huumausainerikoksiin ja muuhun rikollisuuteen liittyvää tietoa.

Rajavartiolaitoksen kokemuksen mukaan tietolähdetoiminnalla on ollut keskeinen merkitys viranomaisille entuudestaan tuntemattomien rikosasioiden esiin nostamisessa ja jo käynnissä oleviin esitutkintoihin liittyvässä rikosten selvittämisessä. Rajavartiolaitoksen käytössä oleva perusmuotoinen tietolähdetoiminta mahdollistaa passiivisen tietojen vastaanottamisen tietolähteeltä. Tällöin Rajavartiolaitos ei kuitenkaan kykene riittävässä määrin yksilöimään, millaiselle tiedolle on tarvetta, eikä hyödyntämään täysin tietolähdetoiminnan mahdollisuuksia. Tietolähteen ohjattu käyttö mahdollistaisi sellaisten tietojen hankkimisen tietolähteeltä, jolle Rajavartiolaitoksella olisi isompi käyttötarve. Tarkennettujen tietopyyntöjen kautta saadut tiedot mahdollistaisivat aikaisempaa tehokkaammin Rajavartiolaitoksen toimivallan mukaisten rikosten estämisen ja selvittämisen. Parhaassa tapauksessa tarkennetut tietopyynnöt vähentäisivät muiden salaisten tiedonhankinta- ja pakkokeinojen käyttöä, kun pyydettyjen tietojen avulla toimintaa kyettäisiin kohdentamaan yksityiskohtaisemmin. Tietolähteen ohjattua käyttöä koskisi edellytys, jonka mukaan sitä saadaan käyttää vain, jos sillä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen estämiselle tai selvittämiselle.

Rajavartiolaitoksen tietolähteiksi on valikoitunut henkilöitä, joilla on tietoja Rajavartiolaitoksen toiminnan kannalta merkityksellisistä asioista. Usein tiedot liittyvät tavalla tai toisella henkilöiden rajojen ylittämiseen. Lisäksi Rajavartiolaitoksen tietolähteet ovat päätyneet Rajavartiolaitoksen tietolähteeksi jonkinlaisen aikaisemman kanssakäymisen seurauksena. Vaikka periaatteessa kuka tahansa henkilö voi toimia kenen tahansa viranomaisen tietolähteenä, on Rajavartiolaitoksen tietolähteet kuitenkin käytännössä hieman eroava ryhmä verrattuna esimerkiksi poliisin tietolähteisiin. Näin ollen Rajavartiolaitokselle tietolähdetoiminnalla hankkimaa tietoa ei kyetä kattamaan esimerkiksi lisäämällä poliisin resursseja tietolähdetoimintaan. Lisäksi ne puutteet, mitkä tällä hetkellä Rajavartiolaitoksen tietolähdetoiminnan toimivaltuuksissa on tunnistettu, heijastuvat nimenomaan Rajavartiolaitoksen kannalta merkityksellisen tiedon hankintaan sekä Rajavartiolaitoksen tietolähteisiin.

Voimassa olevassa laissa Rajavartiolaitoksen tietolähdetoiminta on rajattu koskemaan rikoksia, joita Rajavartiolaitos toimivaltainen selvittämään. Rajavartiolaitoksen toiminnassa on tunnistettu tarpeita ja mahdollisuuksia hankkia tietoja tietolähdetoiminnalla myös muista Rajavartiolaitoksen kannalta tärkeistä asioista, jotka eivät kuitenkaan ole rikoslain mukaisia rikoksia tai täytä Rajavartiolaitoksen tutkintatoimivaltuuden mukaisen rikoksen tunnusmerkistöä. Tällaiset tunnistetut tietotarpeet liittyvät rajaturvallisuuden ylläpitämiseen eli rajaturvallisuuden vaikuttavista ja sitä mahdollisesti heikentävistä tapahtumista tai ilmiöistä. Tarve tiedoille on ollut erityisen korostunut vuosien 2023 ja 2024 itärajan vakavan rajaturvallisuuden häiriötilanteen aikana ja tietotarpeen nähdään jatkuvan tulevaisuudessa. Rajaturvallisuuden ylläpitäminen on Rajavartiolaitoksen lakisääteinen päätehtävä. Tehtävän toteuttaminen edellyttää tietoja erilaisista tietolähteistä, mukaan lukien tietolähdetoiminnalla hankitut tiedot. Poliisin tietolähdetoiminnasta säädetään poliisilain 5 luvun 40–42:ssä. Poliisilla on toimivaltuus hankkia tietolähdetoiminnalla tietoja kaikkiin poliisille säädettyihin poliisilain 1 luvun 1 §:n mukaisiin tehtäviin liittyen eli ei ainoastaan rikoksen paljastamiseen, estämiseen ja selvittämiseen liittyen.

Pakkokeinolain 10 luvun 39 §:n 3 momentin mukaan tietolähteen turvallisuudesta on tarpeen mukaan huolehdittava tiedonhankinnan aikana ja sen jälkeen. Viranomaisen velvollisuus

huolehtia tietolähteen turvallisuudesta on kirjattu nimenomaan tietolähteen ohjattua käyttöä sääntelevään kohtaan. Viranomaisen velvollisuus huolehtia tietolähteen turvallisuudesta koskee myös Rajavartiolaitosta perusmuotoisessa tietolähdetoiminnassa. Nykyinen sääntely on kuitenkin kirjattu epäselvästi ja voi vaikuttaa siltä, että voimassa oleva sääntely saattaa asettaa Rajavartiolaitoksen tietolähteet erilaiseen asemaan verrattuna poliisin ja Tullin tietolähteisiin.

Rajavartiolaitoksella ei ole toimivaltaa maksaa tietolähteelle palkkiota, mikä asettaa Rajavartiolaitoksen tietolähteet erilaiseen asemaan verrattuna poliisin ja Tullin tietolähteisiin. Palkkion maksu olisi varteenotettava keino tehostaa Rajavartiolaitoksen tietolähdetoimintaa. Mahdollisuus palkkion maksamiseen yhdessä sen kanssa, että palkkio voitaisiin lähtökohtaisesti maksaa vain rekisteröidyille tietolähteille muun muassa selkeyttävät toimintatapoja eri viranomaisten tietolähdetoiminnan menettelyjen välillä, lisäävät toiminnan valvontamahdollisuuksia ja vähentävät korruptiovaaraa.

Tuloverolain (1535/1992) 92 b §:n mukaan veronalaista tuloa ei ole muun muassa viranomaisen maksama tai välittämä korvaus tai palkkio rikoksen estämisestä, rikoksen selvittämisestä, rikoksentehtävän kiinni saamisesta tai rikoksella saadun hyödyn takaisin saamisesta edesauttaneesta tiedosta. Veronalaista tuloa ei ole myöskään viranomaisen maksama palkkio sotilastiedustelusta annetussa laissa (590/2019) ja poliisilaissa tarkoitetulle tietolähteelle tiedustelutehtävien hoitamiseksi merkityksellisten tietojen hankkimisesta. Olisi perusteltua, että myös tietolähteelle maksettu palkkio rajaturvallisuuden ylläpitämiseen liittyvien tehtävien hoitamiseksi merkityksellisten tietojen hankkimisesta olisi verovapaata tuloa.

Rajavartiolaitoksessa perusmuotoista tietolähdetoimintaa harjoittavat vain asianmukaisen koulutuksen saaneet rajavartiomiehet. Koulutus on yhteismitallista poliisin koulutuksen kanssa ja osittain yhteistyössä järjestettyä. Tietolähdetoiminnan järjestämiseksi Rajavartiolaitoksessa on perustettu erillinen organisaatio ja annettu tietolähdetoimintaa koskeva sisäinen määräys. Rajavartiolaitoksen esikunta valvoo osaltaan salaisen tiedonhankinnan ja salaisten pakkokeinojen käyttöä sekä raja- ja merivartiostojen sisäisen valvonnan järjestämistä ja toteutumista.

3 Tavoitteet

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

5 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot

6 Lausuntopalaute

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Laki rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa

(...)

36 §. *Tietolähdetoiminta ja tietolähteen ohjatun käytön edellytykset.* Pykälässä säädetään perusmuotoisesta tietolähdetoiminnasta. Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin Rajavartiolaitoksen oikeus saada vastaanottaa rikosten estämiseen ja selvittämiseen liittyvien tehtävien hoitamiseksi merkityksellisten tietojen lisäksi myös rajaturvallisuuden ylläpitämiseen liittyvien tehtävien hoitamiseksi merkityksellisiä tietoja viranomaisen ulkopuoliselta henkilöltä eli tietolähteeltä.

Rajavartiolaitoksessa on tietolähdetoimintaa toteutettu Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain nojalla vuodesta 2018 alkaen. Tänä aikana on tunnustettu, että tietolähdetoiminnalla on mahdollisuus hankkia Rajavartiolaitoksen toiminnan kannalta sellaista merkityksellistä tietoa, jolla kuitenkin ei ole suoranaista yhteyttä Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluviin rikoksiin, kuten voimassa oleva laki toimivallan tällä hetkellä rajoittaa. Merkitykselliset

Rajavartiolaitoksen tutkintatoimivallan ulkopuoliset tiedot koskevat Suomen valtakunnan rajan tapahtumia ja ilmiöitä, joilla on liittymäpinta Suomen rajaturvallisuuteen. Rajavartiolain 3 §:n mukaisesti rajaturvallisuuden ylläpitäminen on Rajavartiolaitoksen lakisääteinen tehtävä. Rajaturvallisuuteen liittyvien tietojen avulla Rajavartiolaitos voi muun muassa suunnata omaa valvonta- ja tarkastustoimintaansa. Rajaturvallisuuteen liittyvien tietojen tarve on kasvanut itärajan vakavan rajaturvallisuuden häiriötilanteen hallinnassa ja tarpeen nähdään myös jatkuvan tulevaisuudessa.

Rajavartiolaitos hankkii ja saa tietoja rajaturvallisuuteen liittyen myös muilla keinoin kuin tietolähdetoiminnalla. Yleinen tapa on pitää aktiivisesti yhteyttä raja-alueilla asuvien tai toimivien henkilöiden kanssa tai keskustella havainnoista muun muassa rajanylittäjien kanssa. Tämän kaltainen tiedonhankinta ei kuitenkaan ole tietolähdetoimintaa, sillä siitä puuttuu tietolähdetoimintaa määrittävä luottamuksellisuus ja edellä mainitun kaltainen tiedonvaihto voidaan toteuttaa julkisesti.

Tietolähdetoimintaa toteuttaessaan viranomaisen rekrytoi tietolähteitä, joilla on tietoa viranomaiselle merkityksellisistä asioista sekä tuo tietolähteen tietoon, minkälaisista asioista viranomaisen on nimenomaan kiinnostunut. Edellä mainitusta huolimatta aika-ajoin tietolähteet tuovat Rajavartiolaitoksen tietoon asioita, jotka ovat mahdollisesti merkityksellisiä, mutta eivät kuulu Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluviin rikosasioihin tai rajaturvallisuuden piiriin. Tämän kaltaiset tiedot Rajavartiolaitos välittää muille suomalaisille viranomaisille.

Tietolähdetoiminta on Rajavartiolaitoksessa tarkoituksenmukainen keino hankkia tietoa rikosten estämiseksi ja selvittämiseksi sekä rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi. Henkilökohtaiseen kanssakäymiseen perustuva tiedonhankinta on usein tehokkaampi tapa kuin moni muu tälläkin hetkellä viranomaisen keinovalikoimassa oleva tiedonhankintakeino. Tietolähdetoiminnan kautta on saatavissa sellaista yksityiskohtaista tietoa, jota on vaikea tai jopa mahdotonta tuottaa muilla salaisilla tiedonhankinta- tai pakkokeinoilla. Tietolähteen tuottama tieto voisi olla erittäin merkityksellistä silloin, kun muilla tiedonhankinta- tai pakkokeinoilla ei tietoa kyetä hankkimaan.

Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain määritelmä tietolähdetoiminnasta eroaa jonkin verran poliisilain 5 luvun 40 §:n määritelmästä, jota muutettiin vuonna 2019 niin, että ”muun esitutkintaviranomaisen ulkopuoliselta henkilöltä” on nykyään muodossa ”muun viranomaisen ulkopuoliselta henkilöltä” (laki 581/2019). Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain tietolähdetoiminnan määritelmä tulisi vastata poliisilain säännöstä, sillä ei ole olemassa perustetta toisistaan poikkeavalle tietolähteen määritelmälle.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin Rajavartiolaitoksen oikeudesta tietolähteen ohjattuun käyttöön. Rajavartiolaitos saisi oikeuden pyytää tarkoitukseen hyväksytyä henkilökohtaisilta ominaisuuksilta sopivaa, rekisteröityä ja tiedonhankintaan suostunutta tietolähdettä hankkimaan pykälän 1 momentissa tarkoitettuja tietoja (*tietolähteen ohjattu käyttö*). Pykälän otsikkoa muutettaisiin vastaavasti.

Momentista kävisi ilmi, että tietolähteitä voitaisiin käyttää Rajavartiolaitoksen tiedonhankinnassa varsin laajasti. Tietolähdetoiminnan käyttöön ei liity esimerkiksi rikollisen teon rangaistusasteikkoon perustuvia rajoituksia. Käytännössä tietolähteen ohjattu käyttö kohdistettaisiin kuitenkin lähinnä Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan vakavan rikollisuuden estämiseen ja selvittämiseen sekä rajaturvallisuuden ylläpitämisen kannalta erityisen merkityksellisten tietojen hankkimiseen.

Pykälän 2 momentin muotoilu ”saa pyytää” viittaa viranomaisen ainakin jonkinasteiseen aktiivisuuteen suhteessa tietolähteeseen. Vaikka tietolähde tietenkin saa valita seuransa kuten haluaa ja tarpeelliseksi katsoessaan ilmoittaa tietoonsa tulleista seikoista viranomaiselle, kyseessä olevan viranomaisen aktiivinen rooli toiminnassa nostaa esiin kysymyksen tietolähteen oikeusturvasta. Käytännössä kyse on viime kädessä tietolähteen toimimisesta

viranomaisen aloitteesta ja tämän lukuun. Paitsi tietolähteen, myös tiedonhankinnan kohteen sekä toiminnassa mukana olevien virkamiesten oikeusturvaan liittyvät kysymykset ovat keskeisiä tietolähteen käytöstä säättämistä lain tasoisin normein puoltavia tekijöitä.

Pykälän muotoilu ”tiedonhankintaan suostunutta henkilöä” ilmentäisi tietolähdetoiminnan taustalla olevaa lähtökohtaa vapaaehtoisesta tietojen antamiseen. Näin ollen Rajavartiolaitokselle laissa säädetyn tiedonsaantioikeuden perusteella tietoja antanutta henkilöä ei katsottaisi 1 momentissa tarkoitetuksi tietolähteeksi, vaikka henkilö luovuttaisikin esimerkiksi asemansa perusteella Rajavartiolaitokselle tietoja 1 momentissa tarkoitettulla tavalla muutoin kuin satunnaisesti.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin tietolähteen ohjatun käytön rajoituksista. Tietoja ei saisi pyytää hankittavaksi tavalla, joka edellyttäisi viranomaisille kuuluvien toimivaltuuksien käyttöä tai joka vaarantaisi tietolähteen tai muun henkilön hengen tai terveyden. Ennen tietolähteen ohjattua käyttöä olisi tietolähteelle tehtävä selkoa hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan sekä erityisesti hänelle lain mukaan sallitusta ja kielletystä toiminnasta.

Tietolähteen ohjattu käyttö ei anna tietolähteelle vapautusta rikosoikeudellisesta vastuusta tämän hankkiessa tietoa viranomaisen ohjauksessa. Tietolähdettä koskee absoluuttinen rikoksentekokiello. Tästä johtuen viranomaisen ei voi ohjata tietolähdettä toimiin, joissa tämä mahdollisesti syyllistyisi rikoksiin, huomioiden myös Suomen rikosoikeuden laaja tekijä- ja osallisuusvastuu. Tämä kaventaa merkittävästi tietolähteen ohjatun käytön mahdollisuuksia.

Momentissa säädettäisiin lisäksi, että tietolähteen turvallisuudesta olisi tarpeen mukaan huolehdittava tiedonhankinnan aikana ja sen jälkeen. Tapauskohtainen huolehtiminen tietolähteen turvallisuudesta voitaisiin käytännössä toteuttaa osittain yhteistyössä poliisin kanssa, mutta pääasiallinen ja viimekätinen vastuu olisi aina asiaa hoitavalla Rajavartiolaitoksen hallintoyksiköllä. Yhteistyöllä poliisin kanssa voitaisiin kuitenkin välttää päällekkäisiä toimintoja ja tarvittaessa keskittämään resursseja sinne, missä kyseistä toimintaa jo harjoitetaan.

Tietolähteen ohjatun käytön merkitys kasvaa estettäessä ja selvitettäessä Rajavartiolaitoksen toimivaltaan kuuluvia vakavia rikoksia, kuten järjestäytyneiden rikollisryhmien toteuttamia rikoksia. Tämän tyyppiset teot edellyttävät luonteensa puolesta usein pidempikestoista ja erittäin luottamuksellista vuorovaikutussuhdetta viranomaisen ja mahdollisen tietolähteen välillä erityisesti silloin, jos tietolähde itse on mukana rikollisessa toiminnassa. Tietolähde voisi myös muuten suhteidensa johdosta liikkua oletettujen rikolliseen tekoon liittyvien henkilöiden parissa, tavata entuudestaan tuntemiaan henkilöitä sekä keskustella heidän kanssaan.

Pykälän säännökset vastaisivat poliisilain, pakkokeinolain ja rikostorjunnasta Tullissa annetun lain säännöksiä. Pykälän otsikkoa muutettaisiin vastaamaan sen uutta sisältöä.

36 a §. *Tietolähdettä koskevien tietojen käsittely ja palkkion maksu.* Lakiin lisättäisiin uusi pykälä, jonka 1 momenttiin siirrettäisiin nykyinen 36 §:n 2 momentin säännös tietolähdettä koskevien tietojen tallettamisesta henkilörekisteriin. Momentissa on informatiivinen viittaus henkilö tietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetun lain 12 §:ään.

Henkilörekisteriin sisällytettävien tietojen käsittelyssä noudatettaisiin henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetun lain säännöksiä. Tietolähteen rekisteröinnin avulla pyritäisiin paitsi lisäämään Rajavartiolaitoksen tosiasiallisia mahdollisuuksia hyödyntää tietolähteitä valtakunnallisesti, myös ennaltaehkäistä tilanteet, joissa tietolähde toimisi samanaikaisesti eri yksiköiden ja mahdollisesti myös eri esitutkintaviranomaisten järjestelmällistä tietolähdetoimintaa suorittavien yksiköiden tietolähteenä. Lisäksi rekisteröinti parantaisi mahdollisuuksia toiminnan, mukaan lukien palkkioiden maksun, lainmukaisuuden valvontaan.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin mahdollisuudesta maksaa tietolähteelle palkkio. Palkkion määräytymisen perusteista annettaisiin tarkempi ohjeistus asiaa koskevassa hallinnollisessa määräyksessä. Palkkiot perustuisivat tietynasteiseen yhteismitallisuuteen niin, että samankaltaisesta tiedosta maksettavat palkkiot olisivat valtakunnallisesti samansuuruisia, riippumatta siitä, mikä esitutkintaviranomainen toteuttaa toimintaa. Muunlainen käytäntö voisi johtaa eräänlaiseen tiedon kaupittelemiseen.

Tietolähdetoiminnasta maksettavasta palkkiosta säädetään tuloverolain 92 b §:ssä. Pykälän 2 kohdan mukaan viranomaisen maksama tai välittämä rikoksen ennalta estämistä, rikoksen selvittämistä, rikosentekijän kiinnisaamista sekä rikoksella saadun hyödyn takaisin saamista edesauttaneen tiedon johdosta saatu palkkio on verovapaata. Pykälään 3 kohdan mukaan myös viranomaisen maksama palkkio sotilastiedustelusta annetussa laissa ja poliisilaissa tarkoitetulle tietolähteelle tiedustelutehtävien hoitamiseksi merkityksellisten tietojen hankkimisesta on verovapaata. Palkkiosta ei ole myöskään maksettava muita lakisääteisiä työnantaja- ja eläkemaksuja.

Kyseessä ei ole saajalleen sellainen tulo, että sitä voitaisiin pitää varsinaisesti palkkaan rinnastettavana säännöllisenä tulona, vaan tulo olisi varsin satunnainen ja vähäinen. Toiseksi on huomattava, että palkkion veronalaisuus merkitsisi tietolähteen paljastumisriskiä verotusmenettelystä johtuvien seikkojen vuoksi. Verotukseen liittyvien tietojen tietynasteinen julkisuus voisi paljastaa henkilön toiminnan tietolähteenä paitsi yleisellä tasolla myös rikollisille. Tätä voidaan pitää tietolähteelle selkeänä vaaratekijänä.

Tässä esityksessä ehdotetaan tuloverolain 92 b §:n 3 kohtaan lisättäväksi säännös myös Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalaissa tarkoitetulle tietolähteelle rajaturvallisuuden ylläpitämiseen liittyvien tehtävien hoitamiseksi merkityksellisten tietojen hankkimisesta maksetun palkkion verovapaudesta.

Edellä mainittujen lisäksi 2 momentissa ehdotetaan myös säädettäväksi, että lähtökohtaisesti vain rekisteröidyille tietolähteille voitaisiin maksaa palkkio. Tätä voidaan pitää perusteltuna toimintaan liittyvän valvonnan kannalta. On selvää, että tietolähteen rekisteröinti lisäisi tietolähteiden käytön kontrolloitavuutta, jolloin vastaavasti mahdollisuus maksaa palkkio vain rekisteröidylle tietolähteelle lisäisi palkkioiden maksuun ja määriin liittyviä seurantamahdollisuuksia. Rekisteröinnin ja palkkion maksamisen kytkeminen toisiinsa ehkäisee mahdollisuuksia maksaa esimerkiksi huomaamatta useampia kertoja. Momentissa säädettäisiin kuitenkin poliisilain tavoin mahdollisuudesta poiketa rekisteröintiä koskevasta pääsäännöstä. Vaikka siis palkkionmaksun edellytyksenä lähtökohtaisesti olisikin rekisteröinti, perustellusta syystä palkkio voitaisiin maksaa myös rekisteröimättömälle tietolähteelle.

(...)

7.2 Laki rajavartiolaitoksen hallinnosta

7.3 Pakkokeinolaki

7.4 Poliisilaki

7.5 Laki henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa

7.6 Tuloverolaki

92 b §. *Todistelupalkkiot, vihjepalkkiot ja tietolähdetoiminnasta maksettavat palkkiot.* Luonnollisen henkilön saaman tulon veronalaisuudesta säädetään tuloverolaissa. Suomen verojärjestelmä perustuu laajaan tulokäsitteeseen, jonka mukaan veronalaista tuloa ovat verovelvollisen rahana tai rahanarvoisena etuutena saamat tulot, jos niitä ei ole erikseen säädetty verovapaiksi.

Pykälän 2 kohdan mukaan veronalaista tuloa eivät ole viranomaisen maksama tai välittämä korvaus tai palkkio rikoksen estämisestä, rikoksen selvittämisestä, rikoksentekijän kiinni saamista tai rikoksella saadun hyödyn takaisin saamista edesauttaneesta tiedosta. Kohta koskisi jatkossa myös Rajavartiolaitoksen rikosten estämiseen ja selvittämiseen liittyvien tehtävien hoitamiseksi merkityksellisten tietojen vastaanottamisesta tietolähteelle maksettua palkkiota.

Pykälään 3 kohdan mukaan veronalaista tuloa ei ole viranomaisen maksama palkkio sotilastiedustelusta annetussa laissa ja poliisilaissa tarkoitetulle tietolähteelle tiedustelutehtävien hoitamiseksi merkityksellisten tietojen hankkimisesta. Kohtaan lisättäisiin säännös myös Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalaissa tarkoitetulle tietolähteelle rajaturvallisuuden ylläpitämiseen liittyvien tehtävien hoitamiseksi merkityksellisten tietojen hankkimisesta maksetun palkkion verovapaudesta. Tämä on perustelua sääntelyn johdonmukaisuuden ja tietolähteen kattavan suojan varmistamiseksi. On tärkeää, että tiedon antaneen henkilöllisyys ei paljastu verotuksen yhteydessä. Palkkion verovapautta puoltaa myös se, että tietolähteelle maksettavat palkkiot olisivat varsin satunnaisia ja vähäisiä.

8 Lakia alemman asteinen sääntely

9 Voimaantulo

10 Suhde muihin esityksiin

11 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

Lakiehdotukset

6.

Laki

tuloverolain 92 b §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tuloverolain (1535/1992) 92 b §:n 3 kohta, sellaisena kuin se on laissa 593/2019, seuraavasti:

Todistelupalkkiot, vihjepalkkiot ja tietolähdetoiminnasta maksettavat palkkiot

Veronalaista tuloa eivät ole:

---

3) viranomaisen maksama palkkio sotilastiedustelusta annetussa laissa (590/2019) ja poliisilaissa (872/2011) tarkoitetulle tietolähteelle tiedustelutehtävien hoitamiseksi merkityksellisten tietojen hankkimisesta sekä rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa (108/2018) tarkoitetulle tietolähteelle rajaturvallisuuden ylläpitämiseen liittyvien tehtävien hoitamiseksi merkityksellisten tietojen hankkimisesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä x.x.20xx

Pääministeri

Sisäministeri

(...)

Rinnakkaistekstit

6.

Laki

tuloverolain 92 b §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:
muutetaan tuloverolain (1535/1992) 92 b §:n 3 kohta, sellaisena kuin se on laissa 593/2019, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

92 b §

Todistelupalkkiot, vihjepalkkiot ja tietolähdetoiminnasta maksettavat palkkiot

Veronalaista tuloa eivät ole:

---

3) viranomaisen maksama palkkio sotilastiedustelusta annetussa laissa (590/2019) ja poliisilaissa (872/2011) tarkoitettulle tietolähteelle tiedustelutehtävien hoitamiseksi merkityksellisten tietojen hankkimisesta.

Ehdotus

92 b §

Todistelupalkkiot, vihjepalkkiot ja tietolähdetoiminnasta maksettavat palkkiot

Veronalaista tuloa eivät ole:

---

3) viranomaisen maksama palkkio sotilastiedustelusta annetussa laissa (590/2019) ja poliisilaissa (872/2011) tarkoitettulle tietolähteelle tiedustelutehtävien hoitamiseksi merkityksellisten tietojen hankkimisesta sekä rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa (108/2018) tarkoitettulle tietolähteelle rajaturvallisuuden ylläpitämiseen liittyvien tehtävien hoitamiseksi merkityksellisten tietojen hankkimisesta.